

«مقاله پژوهشی»

شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای به منظور طراحی الگوی اخلاق حرفه‌ای در بستر یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور

فرح عالیخانی^{1*}، محمدرضا سرمدی²، بهمن سعیدی پور³، مرجان معصومی فرد⁴، ماندانا گودرزی⁵

1. دانشجوی دکتری، برنامه‌ریزی آموزش از دور، عضو موسسه آموزش عالی الکترونیکی مهر البرز

2. استاد، فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه پیام نور

3. استاد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور

4. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور

5. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور

تاریخ دریافت: 1399/06/06 تاریخ پذیرش: 1400/09/30

Identifying the Components of Professional Ethics for Designing a Model of Professional Ethics in the Context of E-Learning and Distance Education

F. Alikhani^{*1}, M.R. Sarmadi², B. Saeidipor³, M. Masomifard⁴, M. Goodarzi⁵

1. Ph.D. Student, Distance Education Planning, Member of Mehr Alborz Electronic Higher Education Institute

2. Professor, Philosophy of Education, Payame Noor University

3. Professor, Department of Educational Sciences, Payame Noor University

4. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Payame Noor University

5. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Payame Noor University

Received: 2021/08/28

Accepted: 2021/12/21

Abstract

The present study aimed to identify the components of professional ethics in the context of e-learning and distance education and design a model of professional ethics. To achieve this goal, the exploratory mixed method was used with a focus on the qualitative-quantitative method. In the qualitative section, in order to collect data, the semi-structured exploratory interview method and the focus group were used, and then in the second stage, the descriptive-analytical method was used quantitatively and a researcher-made questionnaire was used to collect quantitative data. In order to assess the current situation of professional ethics in Alborz Higher Education Institute, the identified components were surveyed as a researcher-made questionnaire from the viewpoint of students. A one-sample t-test with a test value of 3.5 was used to analyze the questionnaire. The results showed that the factors and components of professional ethics with t visible in the table were significantly higher than the expected average.

In terms of desirability, behavioral and process components were at the desired level and only the component of ethics-oriented interaction in the e-learning environment related to educational assistants was at a relatively desirable level from the viewpoint of students. By representing the initial model of professional ethics based on the literature review and interviews with e-learning experts, and qualitative and quantitative results, the conceptual model of professional ethics was obtained.

Keywords

Professional Ethics, Distance Education, E-Learning, E-Learning Environment.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بستر یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور و طراحی الگوی اخلاق حرفه‌ای انجام پذیرفته است. برای دستیابی به این هدف از روش آمیخته اکتشافی با تمرکز بر روش کیفی - کمی بهره گرفته شد. در بخش کیفی به منظور گردآوری داده از روش مصاحبه اکتشافی نیمه ساختاریافته و گروه کانونی استفاده شد و سپس در مرحله دوم از روش کمی به شیوه توصیفی - تحلیلی و برای گردآوری داده‌های کمی، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بهره گرفته شد. به منظور بررسی وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای در موسسه آموزش عالی البرز مؤلفه‌های شناسایی شده به صورت یک پرسش‌نامه محقق‌ساخته مورد نظر سنجی دانشجویان قرار گرفت. برای تحلیل پرسش‌نامه از آزمون تی تک‌نمونه‌ای با ارزش آزمون 3/5 استفاده شد. نتایج نشان داد که عوامل و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای با تی قابل مشاهده در جدول به طور معناداری بالاتر از میانگین مورد انتظار بوده است.

از نظر سطح مطلوبیت، مؤلفه‌های رفتاری و فرآیندی در سطح مطلوب و صرفاً مؤلفه تعامل اخلاق‌مدار در محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به دستیاران آموزشی در سطح نسبتاً مطلوب از نظر دانشجویان ارزیابی شده است. با توجه به ارائه الگوی اولیه اخلاق حرفه‌ای مبتنی بر پیشنهاد تحقیق و مصاحبه با متخصصین آموزش الکترونیکی، نتایج کیفی و کمی، الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای به دست آمد.

واژه‌های کلیدی

اخلاق حرفه‌ای، آموزش از راه دور، آموزش الکترونیکی، محیط یادگیری الکترونیکی

مقدمه

آموزش الکترونیکی و از راه دور، مسائل اخلاقی را به‌ویژه در زمینه فاصله ایجاد می‌کند. وقتی آموزش، آموزش برخط است، وضعیت حتی پیچیده‌تر است. محیط‌های آموزشی آنلاین مسائل اخلاقی‌ای که استادان و دانشجویان با آن روبه‌رو هستند، تقویت می‌کند. اینترنت مرزها و محدودیت‌های مربوط به فرصت‌های آموزشی را از بین برده است اما چالش‌های جدیدی را نیز برای مدرسان آموزش مجازی ایجاد کرده که نیازمند مدیریت دقیق است (توپراک و همکاران^۱، 2010).

ظهور فناوری اطلاعات و ارتباطات از راه دور بر همه جنبه‌های زندگی بشری و اجتماعی تأیید و با حذف مرزها و زمان‌ها، جهان را به دهکده تبدیل کرده است. محدودیت‌ها و زمینه‌های فیزیکی آموزش و پرورش و یادگیری، مانند دیوار دانشگاه‌ها و کلاس‌ها، برداشته شده و آموزش و یادگیری در همه جا امکان‌پذیر گشته است. استفاده از آموزش الکترونیکی مفهوم و فرآیند معلم‌محور را کاملاً دگرگون کرده و سبک آموزش را به رویکردی دانش‌محور تغییر داده است. گرایش الکترونیکی طیف وسیعی از انعطاف‌پذیری را در روش تدریس، مدیریت محتوا، تعامل هم‌زمان و ناهم‌زمان بین معلمان و دانش‌آموزان، سازمان و ساختار دوره، برنامه‌های آموزشی و در نهایت ارزیابی دانشجویان پیشنهاد می‌کند. علاوه بر این، تمایل الکترونیکی یک مفهوم جدا از آموزش نیست بلکه تعریف دیگری از آن است که در شبکه‌ای انجام می‌شود که مجموعه‌ای از فناوری‌های چند رسانه‌ای در آن مشغول به کار هستند. با ظهور آموزش الکترونیکی، نیاز به پرورش ترویج اخلاق است. با این حال، جریان آزاد ارتباطات در آموزش مجازی و بروز رفتارهای غیراخلاقی مستلزم اقدامی بسیار فوری برای اتخاذ رفتارهای اخلاقی است (محمدی و همکاران، 2020). توسعه فناوری در بحث آموزش الکترونیکی مانند استفاده از رایانه و اینترنت برای دستیابی دانشجویان به بسیاری از منابع اطلاعاتی، ارسال تکالیف، دسترسی لازم به اطلاعات دانشگاهی و سایر خدمات از مزایای استفاده از فناوری در آموزش

الکترونیکی است و در عین حال شانس سقوط رفتارهای غیر اخلاقی را در مدل‌های یاددهی - یادگیری افزایش داده و با چالش‌های جدید مواجه کرده است (طالب احمد المسیدین و همکاران^۲، 2020).

از این رو، با توجه به مرور ادبیات و مبانی نظری مطالعه‌های علمی و جامع در مورد مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای در سطح آموزش عالی الکترونیکی و همچنین فقدان الگوی اخلاق حرفه‌ای در آموزش الکترونیکی و آموزش از راه دور، این پژوهش در مورد بررسی اخلاق حرفه‌ای در حوزه آموزش عالی الکترونیکی و آموزش از دور به منظور تعیین وضعیت موجود و طراحی الگوی اخلاق حرفه‌ای است و کیفیت کار حرفه‌ای را مورد بررسی قرار داده است.

پیشینه پژوهش

اخلاق فردی بر هر نوع اخلاق دیگر، به یک معنا تقدم دارد زیرا اخلاق بسی فراتر از شغل افراد است. انسان‌ها در مشاغل خود باید اخلاقی باشند اما اخلاق ورزی لزوماً محتاج شغل و عنوان نیستند. نگاه‌ها باید اخلاقی باشند اما آن میوه دغدغه‌های اخلاقی افراد است (کومی و همکاران^۳، 2010). در زمینه تعلیم و تربیت، اخلاق به طور قابل توجهی در نگرانی با دسترسی یکسان به آموزش توسط هر فردی صرف نظر از جنسیت، ملیت، تفاوت‌های ایدئولوژیکی و معلولیت‌های جسمی یا ذهنی ریشه دارد (توپراک و همکاران، 2010).

رفتار اخلاقی در آموزش الکترونیکی متأثر از اخلاق ارتباطی و اخلاق آموزشی است. در جامعه برخطی که می‌خواهد شیوه‌نامه ارتباطی میان همه افراد آن برقرار شود، رعایت اخلاق ارتباطی بر عهده یادگیرندگان الکترونیکی و رعایت اخلاق آموزشی بر عهده آموزگار الکترونیکی است (توپراک و همکاران، 2010).

با توجه به اینکه اخلاق و ضرورت آن در آموزش الکترونیکی به رفتار اخلاقی اعضای جامعه الکترونیکی می‌پردازد، باید معلمان را به عنوان عاملان «توانمند یادگیری و نه تنها انتقال دهنده دانش» درک کرد. برای

2. Almseidein Musa Klaiif.Mahasneh

3. Koonmee & et al

1. Toprak & etal

اخلاق حرفه‌ای استادان در همه سطوح آن، بیشترین و شاید عمیق‌ترین تأثیر را بر دانشجویان دارد. اینجاست که بحث رضایت و وفاداری دانشجویان به دانشگاه پدید می‌آید (علی و احمد، 2018).

رفتار اخلاقی یادگیرندگان الکترونیکی و معلمان الکترونیکی در جامعه آموزش آنلاین

با توجه به اینکه اخلاق و ضرورت آن در آموزش الکترونیکی به رفتار اخلاقی اعضای جامعه الکترونیکی می‌پردازد، باید معلمان را به عنوان عاملان «توانمند یادگیری و نه تنها انتقال دهنده دانش» درک کرد. برای معلمان الکترونیکی که از مزایای مشارکت حضوری برخوردار نیستند، خطر بیشتری وجود دارد. مدرسان با شاگردان خود وظیفه تسهیل‌گری گفتگوهای همزمان به صورت برخط و اینکه چه کسی از یادگیرندگان در کلاس مشارکت دارند ضروری است. موفقیت بدون اخلاق یک انتقاد جدی می‌تواند باشد. یونسکو در برنامه‌های آموزشی خود از اخلاق آغازگر القای عمیق ارزش‌های اخلاقی در میراث فرهنگی، حقوقی، فلسفی و مذهبی دفاع کرده است (فرمپینی فراهانی، 1393). معلم الکترونیکی در فضایی از اعتماد و احترام متقابل، فقط باید نقش تسهیل‌کننده‌ای را ایفا کند و اطمینان حاصل کند که بحث در مسیر خود باقی می‌ماند و سوالات مربوطه را فقط برای تحریک بیشتر گفتگو مطرح می‌کند. در حالت ایده‌آل، او فقط استدلال‌های سالمی را مطرح می‌کند که باید در یک بحث علمی واقعی برخط مطرح شود. معلم الکترونیکی همچنین باید بداند که او هم از کل تعامل بهره می‌برد. هنگامی که کل جامعه یادگیرندگان از فرآیند آموزش به این شیوه لذت می‌برند، تصویری از آموزش الکترونیکی در بهترین حالت ممکن به دست می‌آید. استادان دانشگاه به عنوان افرادی که مسئولیت تعلیم و تربیت دانشجویان را بر عهده دارند، باید از اصول اخلاق حرفه‌ای معلمی آگاهی داشته و به آن پایبند باشند. رعایت اخلاق آموزشی تضمین‌کننده سلامت فرآیند یاددهی-یادگیری در دانشگاه است و موجب

معلمان الکترونیکی که از مزایای مشارکت حضوری برخوردار نیستند، خطر بیشتری وجود دارد. آنها وظیفه دارند که گفتگوهای همزمان و برخط خود با شاگردان را تسهیل کنند. آگاهی از حضور و عدم حضور شاگردان در کلاس‌های برخط نیز از چالش‌های دیگری است که این معلمان با آن مواجه هستند. معلمان چه بخواهند و چه نخواهند نماینده موسسه آموزشی هستند، به این ترتیب، آنها موظف به رعایت مقررات اخلاقی موسسه هستند (کابلان، 2014). اخلاق به عنوان کد رفتاری، رفتار اعضای یک موسسه آموزشی را هدایت می‌کند. احترام متقابل، عدالت، مدارا و حسن نیت، پایه و اساس این رفتار را ایجاد می‌کند.

به طور خاص، این بدان معناست که در هر شرایطی از کلاس مجازی، از دانش‌آموزان و معلمان انتظار می‌رود که هنجارهای اخلاقی قابل قبول را بدانند و از آنها پیروی کنند و در نتیجه فضای آموزشی‌ای ایجاد کنند که مناسب تدریس و یادگیری بهینه باشد. هر کس نقش خود را می‌داند و موظف به انجام آن چیزی است که نیاز به اخلاق در آموزش الکترونیکی را توجیه می‌کند. علاوه بر این واقعیت واضح است که هر تلاش بشری مستلزم رعایت برخی هنجارهای اساسی برای موفقیت است، منطق اساسی اخلاق در آموزش الکترونیکی در این واقعیت نهفته است که جامعه آنلاین یادگیرندگان الکترونیکی از زمینه‌های مختلف، چه محلی و چه بین‌المللی پدید آمده است و عوامل یادگیری فردی مانند تفاوت در سن، زمینه‌های فرهنگی، دانشگاهی، سیاسی و مذهبی، همراه با نگرش‌های متفاوت در آموزش الکترونیکی دخیل است. لازم است برخی قوانین اساسی برای اطمینان از این که همه در یک سطح فکری هستند، وضع شود (آلویس و همکاران، 2017).

با وجود اینکه لزوم توجه به رعایت اخلاق حرفه‌ای در همه ابعاد آن در دانشگاه‌ها، امری مهم و حیاتی است لکن مقوله اخلاق حرفه‌ای استادان از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ چراکه استادان در نزدیک‌ترین فاصله به دانشجویان قرار دارند و بیشترین تعامل را با آنها برقرار می‌کنند، پس

1. Kablan
2. Alvin Frederick & et al

افزایش تعهد پاسخ‌گویی مدرسان نسبت به نیازهای دانشجویان می‌شود (سلاجقه و صفری 1394).

بدین ترتیب، اخلاق حرفه‌ای چارچوبی برای تدوین کدهای اخلاقی ایجاد می‌کند که می‌تواند راهنمایی برای نظام آموزشی به منظور پاسخ‌گویی به سؤال‌های مربوط به رفتار اخلاقی و نیز نحوه ایجاد انگیزه در آموزش باشد. همچنین، از منظر رفتار سازمانی مثبت، استادان با سرمایه روان‌شناختی بالا، عواطف مثبت بیشتری را تجربه می‌کنند، بهتر و سریع‌تر می‌توانند مشکلات دانشجویان را حل کنند و ارتباط مؤثرتری با آنان داشته باشند (باقرپور، 1394).

اخلاق حرفه‌ای در آموزش الکترونیکی

واژه «حرفه» کاربردهای فراوانی دارد و عام‌ترین کاربرد آن به معنای پیشه، شغل و کسب و کار است (دهخدا، 1357). البته در تعریفی که قراملکی از حرفه می‌کند آن را متمایز از شغل می‌داند و حرفه را «وضعیت برتر شغل» تعریف می‌کند. حرفه‌ای کسی است که توانمندی خود را در پایبندی به قانون و نظام‌مندی حرفه می‌داند و خودشناسی، خودسازی و خودباوری را لازمه حرفه‌ای شدن و حرفه‌ای ماندن قلمداد می‌کند (قراملکی، 1394).

استادان دانشگاه صرف نظر از رشته تخصصی خود که باید در آن مهارت داشته باشند، از آنجاکه وظیفه تدریس و آموزش را بر عهده دارند، باید در حرفه معلمی هم مهارت داشته و با اصول حرفه‌ای آن آشنا باشند؛ زیرا آموزش نخستین کارکرد و مأموریت دانشگاه محسوب می‌شود. آموزش‌های ارائه شده از سوی یک نظام آموزشی ممکن است منجر به بروز رفتارهایی خاص در جامعه شود که از نظر اخلاقی قابل نقد و بررسی است. برای مثال نحوه تدریس می‌تواند موجبات یادگیری مطلوب دانشجویان را متناسب با تحولات علمی و تقاضاهای جامعه فراهم بیاورد یا نیاورد. منابع آموزشی، محتوا و سرفصل‌های دروس ممکن است به گونه‌ای باشد که نوع خاصی از تفکر و اندیشه را تقویت یا تضعیف کند که برای جامعه دارای فواید یا مضراتی باشد. همچنین نوع رفتار استاد می‌تواند بر منش و رفتار دانشجویان تأثیر مثبت یا منفی داشته باشد (حسنپورو همکاران، 1397).

اخلاق حرفه‌ای در بستر یادگیری الکترونیکی در سطح آموزش عالی به تعیین حدود رفتارهای مناسب و هدایت اعضای هیئت علمی به مسئولیت‌های حرفه‌ای و نیز حفظ کیفیت آموزشی می‌انجامد. از آنجاکه مسئولیت‌ها و وظایف اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها عمدتاً با رویکرد تعلیم و تربیت، تکنولوژی و مدیریت در بستر فناوری اطلاعات است و ناظر بر هر سه حوزه آموزش، پژوهش و دانشجویی است و حوزه آموزش مهم‌ترین و بیشترین حوزه کاری استادان را شامل می‌شود و گروه‌های اصلی مرتبط با کارکرد آموزش الکترونیکی که عبارتند از اعضای هیئت علمی، دانشجویان، دستیاران و کارشناسان و در این میان اعضای هیئت علمی نقش اصلی را در اداره و هدایت امر آموزش بر عهده دارند. از این رو پایبندی اعضای هیئت علمی به اصول و ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای، از منظر توسعه فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاقیات و ویژگی‌های برجسته انسانی و انتقال به دانشجویان و در نتیجه اشاعه آنها در جامعه بسیار حائز اهمیت است. آموزش نخستین مأموریت دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی محسوب می‌شود. آموزش‌های ارائه‌شده از سوی یک نظام آموزشی ممکن است منجر به بروز رفتارهایی خاص در جامعه شود که از نظر اخلاقی قابل نقد و بررسی است. اصول اخلاق حرفه‌ای آموزش برای استادان را می‌توان از چهار بعد فردی، رفتاری، سازمانی، فرآیندی مورد بحث قرارداد و سپس سایر عوامل اجرایی مانند دستیاران که حلقه اصلی بین استاد و دانشجو هستند، کارشناسان آموزشی و فنی که تعاملات مستمری به لحاظ ارائه خدمات پشتیبانی با دانشجویان دارند، فرایندها، زیر ساخت و سیستم مدیریت یادگیری و سایر اجزا را در نظر گرفت. رعایت استانداردهای اخلاقی ابتدا منجر به سهولت فرایند یاددهی - یادگیری و سپس رعایت اصول اخلاق فردی و حرفه‌ای که افراد باید خود را ملزم به رعایت آنها در هر زمان و بستری بدانند باعث حفظ روابط، تعاملات و کرامت انسانی می‌گردد.

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، که در آن آموزش مجازی هنوز در مراحل ابتدایی است، به‌طور کلی قوانین و سند اخلاقی بسیار کمی در مورد این مسائل به چشم می‌خورد. از سوی دیگر در کشورهایی که در آن آموزش مجازی در مرحله پیشرفته قرار دارد، سیاست‌ها،

«حرفه»

در این پژوهش منظور از حرفه دانش تخصصی، مهارت و توانمندی‌های علمی - تخصصی در مدیریت و فرآیندهای اجرایی در مؤسسه آموزش عالی الکترونیکی مهرالبرز تهران است.

«اخلاق حرفه‌ای»

در این پژوهش منظور از اخلاق حرفه‌ای رفتار و عملکرد ذی‌نفعان مؤسسه آموزش عالی مهرالبرز در هنگام انجام دادن فعالیت‌های حرفه‌ای آنان است.

روش شناسی

جهت شناسایی مفاهیم، عوامل و مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بستر یادگیری الکترونیکی و با رویکرد سیستمی، پس از بررسی پیشینه پژوهش از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان و متخصصان استفاده شد. در این مصاحبه امکان تبادل نظرات و تجربیات فراهم بود و هر مصاحبه بین 30 تا 45 دقیقه به طول انجامید. برخی از مصاحبه‌ها به صورت حضوری و برخی هم به علت پاندمی کووید 19 در واتس آپ انجام شد. جامعه پژوهش مؤسسه آموزش عالی الکترونیکی مهرالبرز در شهر تهران انتخاب شد. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند بوده است. 15 نفر از استادان متخصص در مصاحبه‌ها شرکت کردند و برای مرحله کمی، از جامعه آماری 1234 نفره دانشجویان دوره کارشناسی ارشد مؤسسه آموزش عالی مهرالبرز، طبق فرمول کوکران 300 نفر نمونه به روش تصادفی ساده محاسبه شد. با توجه به اینکه پرسش‌نامه برای همه دانشجویان در درگاه اطلاع‌رسانی بارگذاری شده بود و 440 نفر به پرسش‌نامه پاسخ دادند، لذا همه پاسخ‌دهندگان به عنوان نمونه پژوهشی انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با توجه به ماهیت کیفی مطالعاتی که از مصاحبه به دست آمده و استخراج مفاهیم مشابه در آنها از روش کدگذاری داده‌های کیفی با در نظر گرفتن مراحل ذیل انجام گرفت:

1. مرور داده‌ها
2. کدگذاری
3. تدوین راهنمای کدگذاری
4. سازماندهی داده‌ها
5. طبقه‌بندی داده‌ها
- 6.

قوانین و اخلاق حرفه‌ای مربوط به آن بسیار غنی است. باید این نکته را خاطر نشان ساخت که آموزش الکترونیکی واقعیتی است که در نظام‌های آموزشی نفوذ کرده و توانسته است تا حد زیادی جایگاه خود را در نظام‌های آموزشی پیدا کند و کارایی خود را نشان دهد. وجود این شیوه نوین آموزشی که با ویژگی‌های عصر کنونی مطابقت دارد، در این نظام اجتناب‌ناپذیر است. بحث کیفیت و آسیب‌شناسی دوره‌های آموزش الکترونیکی از جنبه‌های مختلف آموزشی و فناوری و... است تا با بررسی عمیق و شناخت این دوره‌ها و حذف کاستی‌ها موجود زمینه برای هر چه غنی کردن آموزش الکترونیکی فراهم شود (شریفی و همکاران، 1398). با توجه به موضوع تحقیق، عوامل و مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای از منظر خبرگان و متخصصین حوزه آموزش عالی الکترونیکی به صورت کیفی و از منظر دانشجویان به صورت ارائه پرسش‌نامه کمی مورد بررسی قرار گرفت و با توجه به نتایج جمع‌آوری شده الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای ارائه شد.

هدف اصلی

شناسایی مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای و طراحی الگوی اخلاق حرفه‌ای در بستر یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور

اهداف فرعی

1. شناسایی کدها و مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش از راه دور بر اساس دیدگاه صاحب‌نظران
2. بررسی وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای در مؤسسه آموزش عالی مهرالبرز
3. شناسایی الگوی مفهومی برگرفته از نظر خبرگان اخلاق حرفه‌ای در مؤسسه آموزش عالی مهرالبرز

مفاهیم و تعاریف

«اخلاق»

در این پژوهش منظور از اخلاق ویژگی‌ها، صفات و رفتارهای فردی، سازمانی، مدیریتی در مؤسسه آموزش عالی الکترونیکی مهرالبرز تهران است.

یافته‌ها

در تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی از تکنیک‌های آمار توصیفی مانند، جدول فراوانی و نمودار استفاده شده که

جدول 1. توزیع فراوانی گروه مورد مطالعه از لحاظ جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	279	63/4%
زن	161	36/6%
مجموع	440	100%

نتایج آن به شرح زیر است:

بررسی‌ها نشان می‌دهد که 63/4 درصد دانشجویان پاسخ دهنده به پرسش‌نامه‌ها مرد و 36/6 درصد زن هستند. جدول شماره 1 پراکندگی دانشجویان نمونه را بر

جدول 2. توزیع فراوانی گروه مورد مطالعه از لحاظ دانشکده محل تحصیل

دانشکده	فراوانی	درصد
مدیریت	267	60/7%
فناوری اطلاعات	78	17/7%
فنی و مهندسی	95	21/6%
مجموع	440	100%

حسب جنسیت نشان می‌دهد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی (60/7 درصد) را دانشجویانی تشکیل می‌دهند که رشته‌های تحصیلی آنها در دانشکده مدیریت مؤسسه آموزش عالی مهرالبرز است و 17/7 درصد دانشجویان نیز در رشته‌های فناوری اطلاعات و 21/6 درصد هم در رشته فنی-مهندسی تحصیل و در نظرسنجی شرکت نموده‌اند. جدول شماره 2 پراکندگی دانشجویان نمونه را بر حسب دانشکده نشان می‌دهد. دانشجویان دانشکده مدیریت بیشتر از سایر دانشکده‌ها دانشجو دارد و در نظرسنجی شرکت کرده‌اند.

سوال اول پژوهش

1. شناسایی کدها و مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش الکترونیکی و از راه دور بر اساس دیدگاه صاحب‌نظران چه می‌باشد؟

کدگذاری باز 7. تدوین گزارش نهایی 8. تحلیل داده‌های کیفی 9. شناسایی.

در این مرحله، 4 عامل و 15 مولفه اخلاق حرفه‌ای شناسایی و الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای برگرفته از نظرات متخصصین به‌دست آمد. سپس گروه کانونی با حضور 5 نفر از استادان متخصص تشکیل شد و نتایج به‌دست آمده مورد نظرسنجی قرار گرفت و الگوی ثانویه با اعمال اصلاحات، نهایی گردید و پرسش‌نامه محقق ساخته با 85 گویه، 2 عامل و 11 مولفه اخلاق حرفه‌ای برای نظرسنجی در درگاه اطلاع‌رسانی مؤسسه آموزش عالی الکترونیکی مهرالبرز بارگذاری شد.

به منظور برآورد روایی پرسش‌نامه در این پژوهش از اعتبار محتوایی استفاده شده است و در بخش کیفی عوامل، فرآیند و متغیرهای اندازه‌گیری در دو مرحله گردآوری داده‌ها با روش مصاحبه نیمه ساختاریافته و بحث گروه‌های کانونی انجام شد. تحلیل این داده‌ها، نتایج حاصل از چارچوب محتوای پرسش‌نامه را برای محقق فراهم نمود و به منظور محاسبه پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار آلفای کرونباخ 98,2 محاسبه شد. این عدد از نظر ارزش پایایی مورد تأیید می‌باشد. برای تحلیل پرسش‌نامه نظر سنجی دانشجویان و تعیین سطح مطلوبیت مولفه‌ها بر اساس معیار توافق یافته به شرح زیر است:

ارزش‌های 1 تا 6 به ترتیب مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب در نظر گرفته شده است. فراوانی پاسخ‌ها در وزن گزینه‌های انتخابی ضرب شده و میانگین وزنی آنها محاسبه شده و به عنوان امتیاز وضعیت موجود نشان‌گر مربوطه منظور شده است. سپس امتیاز هر نشانگر بر اساس طیف مطلوبیت مورد ارزیابی قرار گرفت. به همین منظور از طیف استاندارد 6 درجه‌ای برای ارزیابی استفاده شد و ارزش‌های 1 تا 6 به ترتیب برای نامطلوب (2-/65)، نسبتاً مطلوب (2/66-4/33) و مطلوب (4/34-6) در نظر گرفته شده است.

جدول 3. مفاهیم استخراج شده از مصاحبه خبرگان

کدمصاحبه	مفاهیم، عوامل و مؤلفه‌های شناسایی شده
1	مشخص نمودن چارچوب اخلاق و اجزای آن، الگویی برای اخلاق حرفه‌ای باشد. وضعیت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در مه‌البرز بررسی و به روزرسانی شود. اخلاق حرفه‌ای به عنوان یک متر است با توجه به رویکرد سیستمی و تعیین عوامل و مؤلفه‌ها، تعاملات و ارتباطات گویای وضعیت اخلاق در موسسه، مؤلفه‌ها و فرآیندها هم فردی و هم فرآیندی، اخلاق حرفه‌ای با توجه به درون‌داد، فرآیند و برون‌داد در عامل فردی مؤلفه رفتاری استاد، دستیار و کارشناسان در نظر گرفته شود. توسعه منابع انسانی و متناسب با فضای الکترونیکی، بحث‌های فرهنگی در برون‌داد و ارتقای کیفیت آموزشی در نظر گرفته شود.
2	ویژگی‌های اخلاقی مدرسین، تمرکز بر اخلاق حرفه‌ای رفتار مدرس در آموزش از راه دور، ضوابط اخلاق حرفه‌ای مدرسان در موسسات آموزش از راه دور، ضابطه و مؤلفه‌ها با توجه به نظرخواهی از خبرگان. جامعه آماری هم مدرسان آموزش، هم دستیاران باشند، دستیاران نقش کلیدی در فرآیند یاددهی - یادگیری دارند، رفتار کارشناسان در ارتباط مستقیم با دانشجویان در فضای آموزش دارای اهمیت است، نظرخواهی از دانشجویان در مورد همه درون‌داد سیستم به ویژه استاد، دستیار، کارشناس، سیستم مدیریت فرآیندها، ارزشیابی‌ها، ضمناً محدود کردن جامعه در برون‌داد عامل ارتقای کیفیت آموزشی در رأس قرار بگیرد.
3	اخلاق حرفه‌ای باید تبیین شود، بار حقوقی، حرفه‌ای، سازمانی و ارزشی دارد. در اخلاق حرفه‌ای همه مسئول هستند، مدل مفهومی باید متناسب با فضای یادگیری الکترونیکی باشد. همه مؤلفه‌های رفتاری، تعاملات و ارتباطات در عامل فردی در نظر گرفته شود. در مدل مفهومی رضایت‌ذی‌نفعان تنها عامل کیفیت نیست بلکه باید به عوامل دیگر توجه شود. صرفاً رضایت دانشجو از استاد کافی نیست. کیفیت آموزشی مد نظر باشد، در فرآیند عوامل فردی یا عوامل انسانی، عوامل سازمانی و فرآیندی، فرهنگ، مدیریت منابع انسانی و عوامل برون‌داد سیستم در نظر گرفته شود. در فرآیند یاددهی - یادگیری یک چتر هست و نباید عوامل آموزشی و پژوهشی را جدا دید. ارزشیابی باعث ارتقای کیفیت است، باید توجه شود.
4	اگر یاددهی - یادگیری است می‌توانید استاد، محتوا، مقررات و رویه‌ها، مدیریت و ارزشیابی را ببینید و از مدل هشت ضلعی خان استفاده کنید. مورد مطالعه شما مه‌البرز است که چند مزیت دارد: آموزش الکترونیکی و از راه دور است و یک سند اخلاقی و یک مدل ده ضلعی دارد و با نگاه مسئولیت اجتماعی به همه مسائل پرداخته است.
5	مؤلفه‌های مدل تحقیق در سه بخش درون‌داد، فرآیند اخلاق حرفه‌ای و برون‌داد مناسب است، ارزشیابی توجه شود. اخلاق حرفه‌ای استادان تأثیرگذار است هم در جنبه‌های آموزشی و هم پژوهشی، تعاملات و ارتباطات استادان و دستیاران در نظر گرفته شود.
6	گروه‌بندی براساس ذی‌نفعان، زیرساخت‌ها فنی، آیین نامه‌ها و سایر... بدین منظور می‌توان چندین جدول طراحی نمود و استدلال‌های مرتبط با جمع‌بندی مشخص شود. در صورت گروه‌بندی موضوعی مطالب شاید مدل مفهومی قابل استدلالی تولید کنید. ضمناً به جای واژه مدل، واژه الگو یا چارچوب به کار ببرید. کیفیت ظاهری، جامعیت و چارچوب الگوی مفهومی خیلی مهم است. تعاملات و ارتباطات همه عوامل را در نظر بگیرید. در پرسش‌نامه: سوالات ویژگی‌های دموگرافیک افراد در نظر گرفته شود، عوامل رفتاری، فرآیندی، آموزشی و فنی در مؤلفه‌ها و شاخص‌ها دیده شود. ارزشیابی و بازخورد آن در نظر گرفته شود.
7	عوامل فردی و سازمانی وارد شود. اخلاق رفتاری و آموزشی اساتید مهم است. اخلاق در عدالت آموزشی، اخلاق در ارزشیابی در نظر گرفته شود. گاهی نمره دادن و ارزشیابی صرفاً وسیله می‌شود. رعایت حریم خصوصی، مالکیت فکری و معنوی، جرائم اینترنتی تقلب و کپی‌کاری در فرآیند دیده شود. بهبود فرآیند مقطعی نیست در طول زمان باید اتفاق بیفتد، تغییرات نباید پی در پی باشد باید به یک ثبات برسیم الگوسازی مسائل اخلاقی مفید است، مباحث اخلاقی و فناوری گشته شود. فناوری بدون اخلاق و محتوای اخلاقی فایده ندارد. بهبود و کیفیت با توجه الگوها سند اخلاقی میسر است. تأثیر مؤلفه‌ها را باید بررسی کنید چه کمکی به اخلاق می‌کند، بررسی توانمندی زیرساختی دانشجویان.
8	با مندرجات موافقم به ویژه صلاحیت‌های حرفه‌ای استادان
9	مؤلفه‌ها مناسب است، در مدل سیستمی باید بازخورد هم باشد، برون‌دادهای مد نظر در درون و قالب خروجی‌های مدل شما جای می‌گیرد لذا مناسب است صلاحیت‌های حرفه‌ای استادان و دستیاران، توانمندی الکترونیکی دانشجویان در حد آیین‌نامه‌ها و فرآیندها تا اندازه‌ای توجه شده است اما از حیث تقید به اجرای آنها جا دارد که به موازین محکم‌تری پرداخته شود.
10	عوامل تسهیل‌کننده و عوامل بازدارنده را به عوامل اضافه کنید، بازخورد در مدل سیستمی دیده شود، اخلاق حرفه‌ای اسلامی را در نظر نگرفتید با توجه به زمینه‌ای که در کشور ما هست. اخلاق در محیط‌های مجازی را باید در نظر بگیرید و محیط‌های مجازی را باید بررسی کنید.
11	استفاده اخلاقی و تمایل به استفاده از اخلاق و صلاحیت‌ها در محیط مجازی عامل روان‌شناختی و رفتاری، توجه به محتوای الکترونیکی. پیامدها را در نظر بگیرید، به بحث تعهد و دل‌بستگی، درگیری حرفه‌ای و پیامدها توجه کنید.
12	افرادی که در موسسات آموزش از دور هستند فقط هیئت علمی، دانشجویان چندان درست نیست چون دانشجویی حرفه نیست مفهوم اخلاق حرفه‌ای درست نیست و اخلاق آکادمیک درست است و زیرمجموعه آن شامل همه می‌شود از جمله استاد و دانشجو، کارشناسان، کار شما بر اساس پیشینه تحقیق است و مدل با رویکرد اکتشافی و با نظر متخصصان اخلاق حرفه‌ای، رویکرد سیستمی و مؤلفه‌های دیگری در نظر بگیرید، دیسپلین‌های کاری خیلی مهم است مخصوصاً اعضای هیئت علمی. اصول‌هایی هست که باید اعضای هیئت علمی در کار داشته باشند مانند روابط سالم، روحیه کار جمعی، اینها درون‌داد سیستم می‌توانند باشند در نگرش سیستمی در بخش برون‌دادهای متمرکز بشوید، برون‌داد اخلاق حرفه‌ای باشد فرهنگ‌سازی از طریق آموزش است و اخلاق آکادمیک بسیار ضعیف است چون دانشجویان ارتباط کمی دارند و اخلاق آکادمیک در آنها شکل نمی‌گیرد، مؤلفه‌ها مورد تأیید است اصول کلی تولید و ارائه محتوای الکترونیکی به لحاظ پرتال و کلاس مجازی را برای اخلاق حرفه‌ای در نظر بگیرید و در فرآیند سیستم و مدیریت سیستم یادگیری.
13	مؤلفه‌های ارائه شده خوب است، برخی شاخص‌ها به لحاظ اسمی اصلاح و کوتاه‌سازی شود.
14	مدل جامع است، وقتی صحبت از محتوا می‌شود به توسعه شبکه علمی توجه شود، بهره‌گیری از اساتید خبره و برجسته با تعاملات اخلاق مدار در محیط الکترونیکی دارند، اگر رویکرد سیستمی است یک حلقه بازخورد هم ببینید، ارزشیابی و بازخورد توجه شود بقیه موارد مورد تأیید است.
15	فرآیند امور دانشجویی و فرهنگی در نظر گرفته شود. پشتیبانی امور آموزشی، فنی و کارشناسان، درگاه اطلاع‌رسانی و کلاس مجازی در نظر گرفته شود. به فرهنگ و توسعه منابع انسانی متخصص پرداخته شود.
	پشتیبانی آموزشی و ارائه خدمات، پشتیبانی فنی، خدمات دانشجویی و فرهنگی، تعامل در محیط یادگیری مانند درگاه اطلاع‌رسانی و کلاس مجازی در نظر گرفته شود، بازخورد بعد از ارزشیابی و عوامل برون سازمانی در نظر گرفته شود. در برون‌داد بهبود و ارتقای کیفیت آموزشی الکترونیکی اضافه شود.
	کلیه مؤلفه‌های درون‌داد، فرآیند، برون‌داد مورد تأیید است. بازخورد بعد از ارزشیابی اضافه شود، پشتیبانی‌ها، امور خدمات دانشجویی و فرهنگی در نظر گرفته شود. کیفیت آموزشی برون‌داد شود.

جدول 4. دسته‌بندی مفاهیم شناسایی شده در قالب مقوله‌های اصلی و مولفه‌ها

مفاهیم شناسایی شده	عوامل	مولفه‌ها
1.2.3	مولفه‌های فردی، رفتاری فرآیندی استاد، دستیار و کارشناس رویکرد سیستمی درون‌داد فرآیند برون‌داد	فردی رفتاری
3.4.12.15	همه مولفه‌های درون‌دادی به لحاظ تعاملات و ارتباطات بین فردی، بررسی زیرساختی و متناسب بودن دانشجو با آموزش الکترونیکی	فردی تعاملات و ارتباطات خودراهبری الکترونیکی
6.8	صلاحیت‌های حرفه‌ای	فردی صلاحیت‌های حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی
1.2.3.7.8.9	توجه به مسائل فرهنگی در محیط	سازمانی فرهنگ در محیط یادگیری الکترونیکی
3.13.14.10	مدیریت در محیط پرتال، کلاس مجازی	سازمانی مدیریت در محیط یادگیری الکترونیکی
1.3.13.14	توسعه منابع انسانی مرتبط با یادگیری الکترونیکی	سازمانی توسعه منابع انسانی در محیط یادگیری الکترونیکی
1.3.13.14	تولید و ارائه محتوای الکترونیکی به لحاظ پرتال و کلاس مجازی	فرآیندی محتوای الکترونیکی
9.10	سیستم‌ها و مدیریت سیستم	فرآیندی سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی
10.11	تعامل اخلاق در محیط یادگیری	فرآیندی تعامل اخلاق مدار در محیط یادگیری الکترونیکی
12.1.2.3.11	نحوه پشتیبانی‌ها	فرآیندی پشتیبانی آموزشی در محیط یادگیری الکترونیکی
13.14.15	پشتیبانی و ارائه خدمات	فرآیندی پشتیبانی فنی در محیط یادگیری الکترونیکی
13.14.15.12	پشتیبانی و خدمات دانشجویی و فرهنگی رفاهی	فرآیندی پشتیبانی دانشجویی فرهنگی
3.4.5.12.13	ارزشیابی از دانشجویان ابتدا ترم میانه و پایان ترم و ارائه بازخورد	فرآیندی ارزشیابی
1.2.3.4.14.15	بهبود و ارتقای آموزشی	برون‌دادی بهبود و ارتقای یادگیری الکترونیکی

منبع: یافته‌های نگارندگان

بررسی الگوی اخلاق حرفه‌ای در گروه‌های کانونی

جنبه‌های اخلاق حرفه‌ای، 5 نفر از صاحب‌نظران و متخصصان در این گروه شرکت کردند. به طوری که با اجرای روش کانونی و تحلیل داده‌های حاصل از آن، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در موسسه آموزش عالی الکترونیکی مهرالبرز شناسایی شد و الگوی مفهومی به‌دست آمد.

با توجه به ماهیت کیفی مطالعاتی که شامل ارائه الگوی مبتنی بر پیشینه و طرح سوالاتی در مورد مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای از متخصصین بود، نتایج به‌دست آمده از مصاحبه و استخراج مفاهیم مشابه در آنها از روش کدگذاری داده‌های کیفی و با در نظر گرفتن مراحل ذیل انجام گرفت: 1. مرور

پس از مصاحبه با خبرگان، درمرحله دوم یعنی مصاحبه «گروه‌های کانونی» فراهم شد. به طوری که ضمن بسط مفاهیم شناسایی‌شده بر اساس پیشینه تحقیق و تحلیل مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته بتوان مؤلفه‌ها را آشکار نمود. موارد کاربرد گروه‌های کانونی پی بردن به نظرات گروه‌های مختلف درباره یک موضوع ویژه، کسب نظرات افراد علاقه‌مند به کیفیت برون‌دادهای یک نظام و پی بردن به جنبه‌های اصلی یک واحد سازمانی به منظور بهبود و پیش آزمون اندیشه‌ها جهت طراحی پرسش‌نامه است. در این پژوهش تشکیل گروه‌های کانونی جهت پی بردن به ابعاد و

جدول 5. ابعاد و مولفه‌های شناسایی شده

عوامل	مولفه‌ها
فردی	رفتاری تعاملات و ارتباطات خودراهبری الکترونیکی دانشجویان
سازمانی	صلاحیت‌های حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی فرهنگ در محیط یادگیری الکترونیکی مدیریت در محیط یادگیری الکترونیکی توسعه منابع انسانی در محیط یادگیری الکترونیکی
فرآیندی	محتوای الکترونیکی سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی تعامل اخلاق مدار در محیط یادگیری الکترونیکی پشتیبانی آموزشی در محیط یادگیری الکترونیکی پشتیبانی فنی در محیط یادگیری الکترونیکی پشتیبانی دانشجویی فرهنگی ارزشیابی فرآیند یاددهی - یادگیری الکترونیکی
برون‌دادی	بهبود ارتقای کیفیت یادگیری الکترونیکی

داده‌ها، 2. کدگذاری 3. تدوین راهنمای کدگذاری 4. داده شده مؤلفه‌های رفتاری مربوط به استادان و دستیاران سازماندهی داده‌ها 5. طبقه‌بندی داده‌ها 6. کدگذاری باز 7. آموزشی، رفتاری مربوط به کارشناسان، تعاملات و ارتباطات

جدول 6. نتایج آزمون تی تک گروهی و مطلوبیت مؤلفه‌ها

مؤلفه‌ها	میانگین (Mean)	مقدار تی T	درجه آزادی df	سطح مطلوبیت	سطح معناداری Sig	تفاوت میانگین‌ها Mean Difference
رفتاری مربوط به استاد	4/8159	28/025	439	مطلوب	0/00	1/31591
رفتاری مربوط به دستیاران آموزشی	4/7733	24/821	439	مطلوب	0/00	1/27330
رفتاری مربوط به کارشناسان	4/8852	27/811	439	مطلوب	0/00	1/38523
تعاملات و ارتباطات مربوط به استاد	4/8813	25/801	439	مطلوب	0/00	1/38125
تعاملات و ارتباطات مربوط به دستیاران آموزشی	4/7949	22/693	439	مطلوب	0/00	1/29489
خودراهبری الکترونیکی	4/9307	30/265	439	مطلوب	0/00	1/43068
صلاحیت‌های حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به استاد	4/6641	21/066	439	مطلوب	0/00	1/16409
صلاحیت‌های حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به دستیاران آموزشی	4/6218	18/927	439	مطلوب	0/00	1/12182
محتوای الکترونیکی	4/7428	23/664	439	مطلوب	0/00	1/24261
سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی	4/8891	27/602	439	مطلوب	0/00	1/38909
تعامل اخلاق مدار در محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به استاد	4/8199	26/546	439	مطلوب	0/00	1/31989
تعامل اخلاق مدار در محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به دستیاران آموزشی	3/6142	2/983	439	نسبتاً مطلوب	0/00	0/11420
پشتیبانی آموزشی در محیط یادگیری الکترونیکی	4/8341	25/953	439	مطلوب	0/00	1/33409
پشتیبانی فنی در محیط یادگیری الکترونیکی	4/8432	25/579	439	مطلوب	0/00	1/34318
پشتیبانی دانشجویی - فرهنگی در محیط یادگیری	4/7528	23/080	439	مطلوب	0/00	1/25284
ارزشیابی فرآیند یاددهی - یادگیری	5/6318	32/855	439	مطلوب	0/00	2/13182

تدوین گزارش نهایی 8. تحلیل داده‌های کیفی 9. شناسایی. مربوط به استاد، تعاملات و ارتباطات مربوط به دستیاران آموزشی، خودراهبری الکترونیکی، صلاحیت‌های حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به استاد، صلاحیت‌های شناسایی شد. 4 عامل و 15 مؤلفه اخلاق حرفه‌ای در موسسه مهر البرز شناسایی شد.

جدول 7. طیف مطلوبیت

مطلوب	نسبتاً مطلوب	نامطلوب
4/34 - 6	2/66 - 4/33	1 - 2/65

حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به دستیاران آموزشی، محتوای الکترونیکی، سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی، تعامل اخلاق‌مدار در محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به استاد، پشتیبانی آموزشی در محیط یادگیری الکترونیکی، پشتیبانی فنی در محیط یادگیری الکترونیکی، پشتیبانی دانشجویی - فرهنگی در محیط یادگیری الکترونیکی، ارزشیابی فرآیند یاددهی - یادگیری الکترونیکی در سطح مطلوب و صرفاً تعامل اخلاق‌مدار در محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به دستیاران آموزشی در سطح نسبتاً مطلوب از نظر دانشجویان ارزیابی شده است.

سوال دوم پژوهش

وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای در موسسه آموزش عالی مهر البرز چگونه است؟

به منظور بررسی وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای در موسسه آموزش عالی مهر البرز، مؤلفه‌های شناسایی شده به صورت یک پرسش‌نامه محقق ساخته شامل 2 عامل فردی و فرآیندی و 11 مؤلفه در مورد استادان، دستیاران، کارشناسان در نیمسال دوم 99 مورد نظرسنجی دانشجویان قرار گرفت. برای تحلیل پرسش‌نامه از آزمون تی تک نمونه‌ای با ارزش آزمون 3/5 استفاده شد. نتایج نشان داد عوامل و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای با تی قابل مشاهده در جدول به طور معناداری بالاتر از میانگین مورد انتظار بوده است. از نظر سطح مطلوبیت نیز همان گونه که در جدول شماره 6 نشان

جدول 8. بررسی سازگاری درونی پرسش‌نامه مولفه‌های ارزیابی الگوی اخلاق حرفه‌ای موسسه آموزش عالی الکترونیکی مهرالبرز

مؤلفه‌ها	تعداد سوال	شماره سوال‌ها	آلفای کرونباخ	تعداد نمونه
رفتاری مربوط به استاد	8	1-8	0/97	440
رفتاری مربوط به دستیاران آموزشی	8	9-16	0/98	440
رفتاری مربوط به کارشناسان	8	17-24	0/99	440
تعاملات و ارتباطات مربوط به استاد	4	25-28	0/97	440
تعاملات و ارتباطات مربوط به دستیاران آموزشی	4	29-32	0/96	440
خودراهبری الکترونیکی	6	33-38	0/98	440
صلاحیت‌های حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به استاد	5	39-43	0/98	440
صلاحیت‌های حرفه‌ای محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به دستیاران آموزشی	5	44-48	0/97	440
محتوای الکترونیکی	8	49-56	0/95	440
سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی	5	57-61	0/97	440
تعامل اخلاق مدار در محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به استاد	4	62-64	0/98	440
تعامل اخلاق مدار در محیط یادگیری الکترونیکی مربوط به دستیاران آموزشی	3	65-67	0/98	440
پشتیبانی آموزشی در محیط یادگیری الکترونیکی	5	68-72	0/99	440
پشتیبانی فنی در محیط یادگیری الکترونیکی	3	73-75	0/99	440
پشتیبانی دانشجویی - فرهنگی در محیط یادگیری الکترونیکی	4	76-79	0/97	440
ارزشیابی فرآیند یاددهی - یادگیری الکترونیکی	5	80-85	0/98	440
کل پرسش‌نامه			98/2	

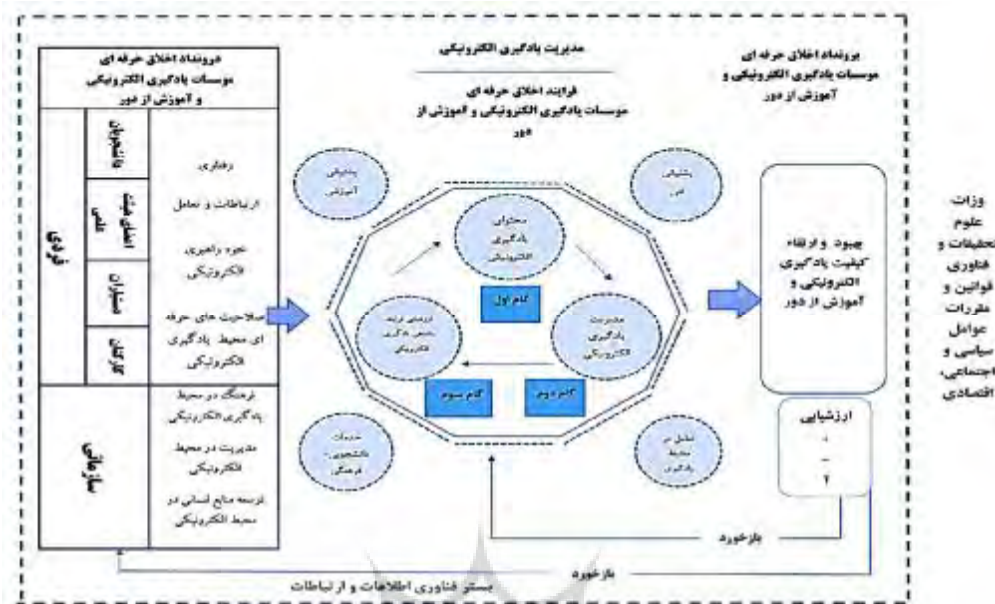
و سازمانی)، فرآیند (محتوای یادگیری الکترونیکی، مدیریت یادگیری الکترونیکی، ارزشیابی فرآیند یادگیری الکترونیکی، پشتیبانی آموزشی و فنی، تعامل در محیط یادگیری الکترونیکی، خدمات دانشجویی فرهنگی) و برون‌دادی (بهبود و ارتقای کیفیت یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور، ارزشیابی، بازخورد) در بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات به دست آمد. الگوی اخلاق حرفه‌ای در موسسات آموزش عالی الکترونیکی به عنوان یک زیر نظام آموزش عالی مورد تأکید قرار گرفته و همه مؤلفه‌ها و فرایندهای یاددهی - یادگیری در یک مجموعه به هم پیوسته مورد توجه است تا از یک سو کیفیت اخلاق حرفه‌ای نظام آموزش عالی الکترونیکی را بهبود ببخشد و از سوی دیگر با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات و همچنین بهره‌مندی از نظریه‌ها، سبب تعالی بخشی به فرآیند یاددهی - یادگیری گردد.

ضریب آلفای کرونباخ، برای سنجش میزان تک‌بعدی بودن نگرش‌ها و عقاید به کار می‌رود. در واقع می‌خواهیم ببینیم تا چه حد برداشت پاسخ‌گویان از سؤالات یکسان بوده است. همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه مورد بررسی برابر 98/2 و برای تک تک ابعاد بالاتر از 0/7 می‌باشد این مقادیر برای اهداف (بزرگ‌تر از 0/7) پژوهشی قابل قبول هستند.

سوال سوم پژوهش

3. الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای با توجه به نظرات خبرگان و متخصصین آموزش الکترونیکی و آموزش از راه دور چیست؟

پس از ارائه الگوی اخلاق حرفه‌ای اولیه مبتنی بر ادبیات و پیشینه تحقیق و ارائه عوامل، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها با رویکرد سیستمی به متخصصین و کسب نظرات آنان و تجزیه و تحلیل آن و سپس ارائه نتایج در گروه کانونی، الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای و اجزای آن شامل: درون‌داد (فردی

شکل 1. الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای

نتیجه‌گیری و بحث

که جامعه آموزش الکترونیکی واقعاً مترقی است. بدون شک رعایت اخلاق حرفه‌ای در همه ابعاد این نوع آموزش و عوامل مؤثر در آن مانند استادان، دستیاران آموزشی، کارشناسان آموزشی و کارشناسان فنی، عوامل فرآیندی، سازمانی و فرهنگی در فرآیند یاددهی - یادگیری نقش تعیین کننده‌ای دارد و باعث ایجاد انگیزه و علاقه‌مندی دانشجویان به علم‌آموزی به ویژه در بستر آموزش الکترونیکی می‌شود. در بخش دوم تحقیق، تدوین الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای آموزش الکترونیکی در مرور ادبیات پیشین به چشم نمی‌خورد و این الگو می‌تواند سنج‌های برای آموزش عالی الکترونیکی باشد که چه عواملی باید مد نظر قرار گیرد تا کیفیت آموزش الکترونیکی بهبود یابد و رضایت همه گروه‌های ذی‌نفع تأمین گردد. این تحقیق بیشتر به رعایت الگوی اخلاق حرفه‌ای در ابعاد درون سازمانی تأکید دارد و رعایت آن نوعی آموزش رفتاری، فرآیندی، فرهنگی، سازمانی به دانشجویان هم می‌باشد. نتایج تحقیق در بخش تعیین عوامل ومولفه‌ها با نتایج به‌دست آمده از تحقیقات گذشته، اندرسون و سیمپسون 2007، توپراک 2010، سونسون و وود 2011، مور 2014، فرمهینی فراهانی 2014، سبحانی نژاد 2015، محمدی و همکاران 2020، طالب احد المسیدین و همکاران 2020.

در پایان می‌توان نتیجه گرفت که در مواجهه با پیشرفت سریع فناوری، اطمینان از یکپارچگی در آموزش همچنان برای همه ذینفعان مربوط به یک جامعه یادگیری برخط یک چالش است. این امر لزوم تدوین مولفه‌های اخلاقی را توجیه می‌کند. با این حال، از آنجا که آموزش برخط در حال تغییر و توسعه مداوم است، ممکن است تصور شود که چالش‌های جدیدی برای دانشگاه‌های الکترونیکی نیز بوجود خواهد آمد و باید با این تغییرات سازگار شوند. این مقاله بر این باور است که هدف اصلی آموزش الکترونیکی قابل احترام است. در پژوهش‌های قبلی کدها و مولفه‌های اخلاقی آموزش الکترونیکی بررسی گردیده و بیشتر به تخلفات پرداخته شده است. هرگونه تلاش بی‌قید و بند و بدون چارچوب علمی در ارائه کدها و مولفه‌های اخلاقی در این زمینه سازنده نخواهد بود. اگر آموزش قرن حاضر برای سازگاری با تغییرات مداوم در جهانی شدن از طریق کسب مهارت‌ها و دانش لازم برای ایجاد ارتباط مفید برای جامعه است، آموزش الکترونیکی یکی از ابزارهای دستیابی به این مهارت‌ها است. با این حال، مسابقه برای تجهیز خود نباید رفتار اخلاقی و اخلاق حرفه‌ای را که برای منافع عمومی ضروری است، به خطر بیندازد. تنها در صورت وجود تعادل بین هر دو می‌توان گفت

3. برگزاری نشست‌های مشترک بین استادان و دستیاران برای انتقال تجربیات و هماهنگی‌های بیشتر در خصوص فعالیت و تدریس در فضای مجازی و نظارت بر فعالیت دانشجویان به لحاظ ارائه بازخوردهای به موقع به دانشجویان و نظارت بر تکالیف دانشجویان با رویکرد حمایتی در چارچوب قوانین و اخلاق‌مداری لازم است.

4. برگزاری نشست‌های تخصصی با استادان مجرب اخلاق حرفه‌ای برای رشد و توسعه فردی دستیاران ضروری است.

5. برای محققان بعدی، اعتبارسنجی الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای به‌دست آمده توسط پرسش‌نامه اعتبارسنجی و کسب نظرات استادان حوزه آموزش الکترونیکی و آموزش از راه دور و ارتقای الگوی مفهومی پیشنهاد می‌گردد.

6. توصیه می‌گردد در پژوهش‌های آینده عوامل محیط یادگیری متناسب با پیشرفت سریع تکنولوژی به‌روزرسانی و در الگوی اخلاق حرفه‌ای در بستر یادگیری الکترونیکی تجدید نظر گردد.

سپاسگزاری

نویسندگان از همکاری‌ها و مساعدت‌های رییس، قائم‌مقام، اعضای هیئت علمی، کارشناسان و دانشجویان محترم مؤسسه آموزش عالی الکترونیکی مهر البرز سپاسگزاری می‌کنند.

منابع مالی

موردی از طرف نویسندگان گزارش نشده است.

دهخدا، علی اکبر (1357). لغت‌نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران.

رستگارپور، حسن، موحدی، فائزه، برخوردار، زینب (1395). مسئولیت‌های اخلاقی در حوزه فناوری و طراحی یادگیری. فصلنامه تعامل انسان و اطلاعات جلد 2 شماره 3 ص 52-63.

سلاجقه، آریتا و صفری، ثنا (1394). رابطه اخلاق حرفه‌ای با عملکرد استادان دانشگاه. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، 10(3).

شریفی، محمد، فتح آبادی، جلیل، شکری، امید، پاکدامن، شهلا (1398). تجربه آموزش الکترونیکی در نظام آموزشی ایران: فراتحلیل اثر بخشی آموزش الکترونیکی در مقایسه با آموزش حضوری، فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، سال هفتم، شماره اول.

خیاط مقدم و همکاران 1395، رستگارپور و همکاران 1395، نیکخواه و همکاران 1395، رادمهر 1395، مقتدایی 1396، سبحانی نژاد و همکاران 1396، در بخش کدها و مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای هم‌راستا است و در بخش ارائه الگوی مفهومی اخلاق حرفه‌ای در بستر یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور با رویکرد سیستمی تا کنون تحقیقی که با توجه به مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای باشد، ارائه نشده است.

پیشنهادها

بر اساس یافته‌های پژوهش موارد ذیل پیشنهاد می‌گردد:

1. با توجه به اهمیت اخلاق حرفه‌ای، به ویژه با توجه به نتایج به‌دست آمده از نظرات دانشجویان، ضروری است دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی آموزش الکترونیکی و آموزش از راه دور، نه تنها به استادان جوان و کم تجربه بلکه به دستیاران آموزشی چارچوب‌های رعایت اخلاق حرفه‌ای را در بدو ورود به حوزه آموزش الکترونیکی ارائه دهند و برنامه‌های عملیاتی مستمر با توجه به چشم‌انداز آموزش الکترونیکی برای بهبود و ارتقای اخلاق حرفه‌ای تدوین نمایند.

2. با توجه به نتایج به‌دست آمده از نظرسنجی دانشجویان نسبت به دستیاران که در سطح نسبتاً مطلوب قرار داشت، برگزاری وبینار و کارگاه‌های آموزشی برای دستیاران آموزشی در ارتقای اخلاق‌مداری و تعامل با دانشجویان ضروری است.

منابع

باقرپور، الهه سادات (1394). تاثیر روان‌شناختی اعضای هیات علمی بر رضایت دانشجو از طریق نقش واسطه عواطف مثبت و قابلیت حل مسئله اعضای هیات علمی و عدالت درک شده دانشجو، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، دانشگاه فردوسی مشهد.

حسنپور، اکبر، نظری، کامران و اکبری، پیمان (1397). طراحی مدل عوامل مؤثر بر اخلاق حرفه‌ای تدریس در دانشگاه پیام نور غرب کشور. نشریه جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، شماره 6

خیاط مقدم، سعید، طباطبایی نسب، سیده مهدیه (1395). مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای در مدیریت، نشریه اخلاق در علوم رفتاری، دوره 11، شماره 1

- صبحی قراملکی، ناصر (1394). اخلاق حرفه‌ای در آموزش دانشجو، کنفرانس ملی روان‌شناسی، علوم تربیتی و اجتماعی
- Almseidein, T, A, Musa, Klaif. Mahasneh, O. (2020). Awareness of Ethical Issues when using an e- Learning System, International Journal of Advanced Computer Science and Applications, Vol. 11, No. 1, 2020
- Anderson, B. & Simpson, M. (2007). Ethical Issues in online Education.
- Ali, M., & Ahmed, M. (2018). Determinants of Students' Loyalty to University: A Service-Based Approach. Available at SSRN 3261753
- Farmahini, M.F., & Farmahini, F.F. (2013). The study on professional ethics components among faculty members in the Engineering. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116, 2085 – 2089.
- Kabilan, M.K. (2014). Teacher for e-Learning. Penang, Malaysia: Wawasan Open University.
- Koonmee, K. et al. (2010). Ethics institutionalization, quality of work life and employee job-related outcomes: A survey of human resource managers in Thailand. Journal of Business Research.
- Mohammadi, Aeen, Mojtahedzadeh, Rita, Asadzandi, Shadi, Rashidi, Hamed. (2020). Devising ethical codes for e-contents in e-learning, Published online 2020 Mar 2. doi: 10.34171/mjiri.34.14
- Ng. Alvin, F.S.S., Vighnarajah., and Chuah, K.M. (2017). Ethical conduct of e-teachers in online learning community. Pakistan Journal of Distance and Online Learning, 3(2), 01-12
- Sobhani Nejad M, Najafi H, Jafari Harandi, Farmahini Farahani. (2015). Teaching Professional Ethic Components from the Viewpoint of Students; Qom University of Medical Sciences, Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences Volume 7, Issue 6, 2015
- Toprak, E., Ozkanal, B., Aydin, S., & Kaya, S. (2010). Ethics in E-Learning. Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET, 9(2), 78-8